

Benedek Márta¹

A cseh nemzetbiztonsági rendszer változásai az elmúlt évtizedben

The Changes of the Czech National Security System in the Last Decade

A cseh nemzetbiztonsági rendszer jelentős változáson ment át az elmúlt évtizedben, ami volumenében a rendszerváltás utáni időszakhoz mérhető. Akkor kialakultak a nemzetbiztonsági rendszer alapjai, amelyek több alkalommal finomhangoláson mentek keresztül. Az elmúlt évtizedben megerősödtek a törvényi keretek, illetve az ellenőrzés mechanizmusai, növelve a szféra átláthatóságát amellet, hogy a rendszer egészének választ kellett adnia, és igazodnia kellett az átalakuló világrend kihívásaihoz. Az alkalmazkodás és a válaszkérés napjainkban is tart, így a tanulmány egy változás alatt álló, ugyanakkor jól definiálható keretrendszert mutat be.

Kulcsszavak: nemzetbiztonsági rendszer, nemzetbiztonsági szolgálatok, struktúra, feladatrendszer, ellenőrzés, nyilvánosság

The Czech national security system has undergone significant changes in the past decade, which can be compared to the period after the change of regime in its volume. The foundations of the national security system were formed that time, which went through fine-tuning process several times. This time, the legal framework and control mechanisms have been strengthened, increasing the transparency of the sphere, in addition to the fact that the system as a whole had to respond and adapt to the challenges of the changing world order. Adaptation and the search for answers continue even today, so the study presents a framework that is undergoing change but can be easily defined at the same time.

Keywords: national security system, national security services, structure, task system, control, publicity

¹ PhD, PNBSZ Tudományos Innovációs Fórum, e-mail: benedekm18@gmail.com

Bevezetés

Csehországban a nemzetbiztonsági rendszer jelenlegi struktúrája 2005-ben jött létre, többlépcsős fejlődés eredményeként, amelynek jogszabályi alapjait Csehország és Szlovákia 1993. január 1-jei békés különválását követően fektették le. A Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatairól szóló 153/1994. sz. törvény² a nemzetbiztonsági szolgálatok közé sorolta a Biztonsági Információs Szolgálatot (BIS),³ a Külkapcsolati és Információs Hivatalt (ÚZSI),⁴ valamint két katonai szolgálatot, a Katonai Hírszerző Szolgálatot (VZS)⁵ és a Katonai Védelmi Hírszerzést (VOZ).⁶ 2003-ban merült fel, hogy a két katonai szolgálatot egységes vezetés alá helyezzék, mert a VZS a vezérkari főnök, míg a VOZ a védelmi miniszter közvetlen irányítása alatt működött. Az elképzelés 2005-ben realizálódott, amikor a két szolgálat összevonásával létrehozták a Katonai Hírszerzést (VZ),⁷ amely magába foglalja mind a hírszerző, mind az elhárító szakágat.⁸ Jelentősebb változás azóta két alkalommal történt. 2014-ben a 601. számú különleges egység⁹ a VZ-től a vezérkar alárendeltségébe került.¹⁰ 2021. július 1-jével pedig jóváhagyták a Katonai Hírszerzésről szóló törvény módosítását, 150/2021. számon,¹¹ ami a Nemzeti Kiber- és Információbiztonsági Hivatal (NÚKIB)¹² által kidolgozott és a kormány által jóváhagyott stratégia követelményein alapult, amellyel hogy visszautalt a NATO 2016-os varsói NATO-csúcscrtekezlet döntésére, amely szerint a kibertér a szárazföldi, tengeri vagy légi területekhez hasonlóan műveleti területként kezelendő. Célja mindamelllett az volt, hogy kiegészítse az ország védelmi rendszerét a külföldről érkező, az állam működésének lényegét fenyegető súlyos kibertámadásokkal szemben.¹³ A törvény lehetővé teszi a katonai hírszerzés számára, hogy ismereteket szerezzen a kibertámadásokról és fenyegetésekről, hogy célzottan észlelje a kibertámadásokat, és sürgős esetekben megfelelően reagáljon.¹⁴

A Biztonsági Információs Szolgálatnak és a Katonai Hírszerzésnek a fent említett átfogó törvényen túl¹⁵ saját törvényei vannak, nevezetesen a Biztonsági Információs Szolgálatról szóló 154/1994. számú törvény¹⁶ és a Katonai Hírszerzésről szóló 289/2005. számú törvény,¹⁷ illetve az azt kiegészítő 150/2021. számú törvény.

² Zákon č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky: 153/1994. számú törvény a Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatairól (Nbtv.).

³ Bezpečnostní Informační Služba.

⁴ Úřad pro zahraniční styky a informace.

⁵ Vojenská zpravodajská služba.

⁶ Vojenské obranné zpravodajství.

⁷ Vojenské zpravodajství.

⁸ BÉRES 2018.

⁹ 601. skupina speciálních sil generála Moravce.

¹⁰ Lásd: <https://acr.army.cz/struktura/generalni/specialni-sily/reditelstvi-specialnich-sil-104392/>

¹¹ Zákon č. 150/2021 Sb. o Vojenském zpravodajství (VZ tv. 2021.).

¹² Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost. A hivatal 2017. augusztus 1-jén hozták létre a 205/2017. sz. törvény alapján. Tevékenysége kiterjed a kiberbiztonsági kérdések teljes körére, beleértve az információs és kommunikációs rendszerek területén a minősített információk védelmét és a kriptográfiai védelmet. A Galileo európai műholdas navigációs program szintén az ő hatáskörébe tartozik.

¹³ BAČE 2022.

¹⁴ Lásd: <https://vzcr.cz/novela-zakona-o-vojskem-zpravodajstvi-151>

¹⁵ Nbtv.

¹⁶ Zákon č. 154/1994 Sb., o Bezpečnostní informační službě (BIS tv.).

¹⁷ Zákon č. 289/2005 Sb., o Vojenském zpravodajství. (VZ tv. 2005.).

A Külkapcsolati és Információs Hivatal egyedülként nem rendelkezik saját, hatóköréből fakadó törvényi szabályozással, tehát számára a 153/1994. számú törvény a Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatairól szóló törvény a mérvadó. A Fiala-kormány 2023 márciusában jelentette be, hogy a belügyminisztérium a szolgálat számára saját törvényt készít elő, amelyről az egyeztetések elkezdődtek. A törvény benyújtásának határideje 2023 decembere volt, ami azonban nem történt meg,¹⁸ annak ellenére, hogy a képviselőház hírszerzési bizottságának tagjai is támogatták. Jelenleg a legnagyobb problémát az jelenti, hogy az ÚZSI igazgatóját a belügyminiszter nevezi ki anélkül, hogy az illetékes parlamenti bizottságban előzetesen megvitatták volna a jelölést. Bár az ÚZSI nem része a belügyminisztériumnak, költségvetése azonban igen, mindamellett a belügyminisztérium biztosítja a logisztikai és biztonsági tevékenységének egy részét.¹⁹ A változás legfontosabb eleme az lenne, ha a szolgálatot a kormány alárendeltségébe helyeznék, illetve hatáskörét szisztematikusabban és pontosabban határoznák meg. A szervezetet érintő törvényjavaslat ugyanakkor nem az első volt, mivel 2016 áprilisában az akkori kormány már megpróbálkozott hatáskörét és illetékességét ugyanúgy meghatározni, mint szolgálatok esetében még az 1990-es években megtette.

Az említett törvények mellett további előírások is vonatkoznak a szolgálatokra:

- a hivatásos katonákról szóló, módosított 221/1999. sz. törvény;²⁰
- a biztonsági erők tagjainak szolgálati viszonyáról szóló, módosított 361/2003. sz. törvény;²¹
- a minősített adatok védelméről és a biztonsági ellenőrzésről szóló 412/2005. sz. törvény;²²
- a levéltárakról és az iratkezelésről szóló 499/2004. sz. törvény;²³
- a nemzetbiztonsági törvényt módosító 325/2017. számú törvény.²⁴

A cseh nemzetbiztonsági rendszer

A Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági rendszerében a kormány játszik központi szerepet, amelynek élén a miniszterelnök áll. A kormány határozza meg, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok milyen információkat szerezzenek be, hogyan alakítsák együttműködési rendszerüket, illetve jóváhagyja a külföldi szolgálatokkal való együttműködésüket. A Cseh Köztársaság elnöke is kérhet információkat a szolgálatoktól, de ezt csak a kormány tudtával teheti meg.²⁵ A szolgálatok évente egy alkalommal, illetve kérésre, jelentést nyújtanak be a köztársasági elnöknek és a kormánynak. Halasztást nem tűrő esetekben haladéktalanul tájékoztatják a köztársasági elnököt, a miniszterelnököt és a kormány érintett tagjait. A jelentések benyújtása, az információtovábbítás és feladat kiosztás

¹⁸ ČTK 2023.

¹⁹ GRUNTOVÁ 2022.

²⁰ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů (Hivatásos katonákról szóló tv.).

²¹ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (Szolgálati jogviszonyról szóló tv.).

²² Zákon č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti (Minősített adatok védelméről szóló törvény).

²³ Zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě (Levéltári tv.).

²⁴ Zákon č. 325/2017 Sb., který se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky, (Nbtv 2017.).

²⁵ Nbtv. 8. § (4).

a Biztonsági Információs Szolgálat esetében a szolgálat igazgatóján, a Külkapcsolati és Információs Hivatal és a Katonai Hírszerzés vonatkozásában pedig az illetékes minisztereken keresztül történik.²⁶

A nemzetbiztonsági rendszer irányítása a Covid-19-világjárvány, de leginkább az orosz-ukrán háború okán történelmi változáson ment keresztül. Politikailag jól érzékelhető módon tovább erősödött az amúgy is nagy jelentőségű és átfogó funkciót betöltő Állami Biztonsági Tanács (BRS),²⁷ amelyet a biztonságról szóló 110/1998. számú sarkalatos törvény²⁸ hozott létre, majd a Cseh Köztársaság kormányának 2024. évi 9. számú határozata tovább pontosított.²⁹ A Tanács a kormány olyan állandó szervezete, amely koordinálja és értékeli az ország biztonsági kérdéseit. Tagsága a miniszterelnökből, illetve az általa kijelölt miniszterekből – jelenleg honvédelmi, külügyi, pénzügy, kereskedelmi, közlekedési, egészségügyi és földművelési – áll, akik személye nem helyettesíthető. Az államfőnek joga van részt venni ülésein, jelentést kérni a Tanácstól és tagjaitól, valamint a hatáskörébe tartozó kérdéseket megvitatni a BRS egészével vagy tagjaival. A BRS szükség szerint meghívhatja üléseire a képviselőház elnökét, valamint a szenátus elnökét, illetve olyan minisztereket és más közigazgatási szervek vezetőit, akik nem tagjai a testületnek. Meghívottak lehetnek továbbá helyi önkormányzatok képviselői vagy egyéb szakértők. Három havonta legalább egyszer ülésezik, de szükség esetén bármikor összehívható. Ülései nem nyilvánosak.

A Tanács információkat, elemzéseket kérhet minden minisztertől és a közigazgatási hivatalok vezetőjétől, illetve számukra az ország biztonságának biztosításával kapcsolatos feladatokat szabhat.

Tevékenységét állandó testületek segítik, amelyek a tevékenységéért felelős miniszter irányítása alá tartoznak:

- Kül- és Biztonságpolitikai Koordinációs Bizottság (külügyminiszter);
- Védelmi Tervezési Bizottság (védelmi miniszter);
- Polgári Veszélyhelyzeti Tervezési Bizottság (belügyminiszter);
- Hírszerző Tevékenységek Bizottsága (miniszterelnök);
- Belső Biztonsági Bizottság (belügyminiszter);
- Kiberbiztonsági Bizottság (miniszterelnök).

Az Állami Biztonsági Tanács válsághelyzetek kezelésével foglalkozó munkaszerve a Központi Válságstáb.³⁰ Emellett létrehozott két munkacsoportot feladatainak elősegítésére.

²⁶ Nbtv. 8. § (5).

²⁷ Bezpečnostní rada státu.

²⁸ Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky: 110/1998. számú törvény a Cseh Köztársaság biztonságáról (Nemzeti biztonsági tv.).

²⁹ A Cseh Köztársaság kormányának 2024. január 3-ai 9. számú határozata az Állami Biztonsági Tanács alapokmányának és az Állami Biztonsági Tanács állandó munkabizottságai alapszabályának módosítására irányuló javaslatról.

³⁰ Ústřední krizový štáb.

2022. február 1-jén felállította a Járványügyi Szakértői Munkacsoportot,³¹ illetve négy hónappal korábban a Hibrid Fenyegetésekkel foglalkozó Munkacsoportot.³²

A legjelentősebb újdonság a nemzetbiztonsági tanácsadó pozíció létrehozása volt 2022 decemberében az 1078. számú kormányhatározattal.³³ A tanácsadót 2023. január 1-jétől a kormány nevezi ki határozatlan időre és menti fel a miniszterelnök javaslatára. Strukturálisan a miniszterelnöknek van alárendelve, a kancellária szervezetébe tartozik. Feladatmeghatározása szerint részt vesz az állami hatóságok tevékenységének koordinálásában az ország biztonságának és védelmének biztosítása kapcsán, illetve az említett tárgykörben képviseli a miniszterelnököt a külföldi államokkal és nemzetközi szervezetekkel folytatott tárgyalásokon, ideértve az ország nemzetközi szervezetekben vagy intézményekben való tagságából fakadó kötelezettségeket is. Emellett az Állami Biztonsági Tanács titkára. Részt vehet a kormány biztonsággal és védelemmel kapcsolatos ülésein. A miniszterelnök kérésére tájékoztatja a kormányt biztonsági és védelmi kérdésekről, illetve ezek kapcsán javaslatokat és előterjesztéseket fogalmaz meg. Széles hatáskörrel rendelkezik a nemzetbiztonság területén is, illetve biztosítja a nemzetbiztonsági és rendvédelmi struktúrák együttműködését és hatékony eljárását.³⁴ Feladatának további kiszélesítése volt, amikor 2023 februárjában a kormány megszüntette a médiáért és dezinformációért felelős kormánybiztosi pozíciót, és ennek a külföldi befolyás elleni küzdelem koordinálására specializálódott részfeladatát a tanácsadóhoz rendelte.³⁵

A struktúra következő szintje a Nemzetbiztonsági Tevékenység Bizottsága (VZC),³⁶ amely az Állami Biztonsági Tanács állandó szerve, amelynek feladata az ország nemzetbiztonsági szolgálatai tevékenységének összehangolása, valamint a biztonságának garantálásához szükséges információk megszerzéséhez, gyűjtéséhez és értékeléséhez szükséges hírszerzési tevékenységek, valamint az állami szervek közötti együttműködést biztosító intézkedések koordinálása. Ezen túl értékeli és megvitatja az ország alkotmányos berendezkedésének, fontos gazdasági érdekeinek és belső biztonságának védelmével kapcsolatos nemzetbiztonsági tevékenységeket. Értékeli, megvitatja és koordinálja a Cseh Köztársaság képviselőinek az Észak-atlanti Szerződés Szervezetében (NATO) és az Európai Unió illetékes bizottságaiban folytatott tevékenységének alapvető, a nemzetbiztonsági területre vonatkozó irányvonalait. Ennek kapcsán – adott esetben – javaslatot tesz az Állami Biztonsági Tanács vagy a Kormány számára az ország stratégiai érdekeinek védelmében. A bizottság nem végez önállóan adatszerező tevékenységet.

³¹ Nemzetbiztonsági Tanács 2022. február 1-jei 3. számú határozata az Nemzetbiztonsági Tanács Pandémiával foglalkozó Szakértői Munkacsoportjának létrehozásáról.

³² Nemzetbiztonsági Tanács 2021. október 19-én kelt 41. számú határozata a hibrid fellépések elleni küzdelem koordinátori pozíciójának és az Nemzetbiztonsági Tanács hibrid fellépés elleni szakértői munkacsoportjának létrehozásáról.

³³ A Cseh Köztársaság kormányának 2022. december 21-én kelt 1078. sz. határozata a nemzetbiztonsági tanácsadói pozíció létrehozásáról.

³⁴ Lásd: www.irozhlas.cz/zpravny-domov/poradce-narodni-bezpecnost-pojar_2212211551_cen

³⁵ Lásd: <https://bit.ly/421xZ1F>

³⁶ Lásd: Výbor pro zpravodajskou činnost. <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/brs/vybor-pro-zpravodajskou-cinnost-2604/>

A testület jelenleg 7 tagú. Elnöke a miniszterelnök. Tagjai a belügy-, a külügy- és a védelmi miniszter, illetve a három szolgálat (ÚZSI, BIS, VZ) igazgatói. A Bizottsági ülést a VZC elnöke hívja össze rendszeresen, de legalább háromhavonta egyszer. A Bizottság összehívására javaslatot bármelyik tagja is tehet. Az üléseken minden tag részt vesz, csak kivételes esetben képviselheti őket hivataluk meghatalmazott munkatársa. A Bizottság szükség szerint minisztériumok és más közigazgatási hatóságok képviselőit, illetve egyéb szakértőket is meghívhat. Érdemi kérdések megvitatására albizottságokat, valamint szakértői munkacsoportokat hozhat létre.

A Nemzetbiztonsági Tanács 2005. június 6-án kelt 54. számú rendelete³⁷ létrehozta a Közös Nemzetbiztonsági Csoportot³⁸ mint a Nemzetbiztonsági Bizottság munkaszervezetét. A munkacsoport feladata a hírszerzési információk cseréje és az ország nemzetbiztonsági szolgálatai, a Cseh Köztársaság Rendőrsége, a Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium közötti koordináció biztosítása. A csoportnak 8 tagja volt, egyet-egy delegáltak a szolgálatok, illetve a két minisztérium, míg a rendőrség kötelékéből két fő, bűnügyi és szervezett bűnűldözési vonalon vett részt benne. 2012-ben tovább bővült a résztvevők száma a Nemzeti Terrorizmus Kapcsolattartó Pont (NKBT)³⁹ képviselőjével, illetve bővült a csoport feladatköre is. A koordináción túl javaslattevő jogkört is kapott a terrorizmus megnyilvánulásaiából eredő biztonsági fenyegetések, illetve az ország biztonságát súlyosan veszélyeztető egyéb jelenségek, folyamatok, személyek és csoportok vonatkozásában.⁴⁰ A csoport rendszeresen, havonta legalább egyszer ülésezik, de bármely tagjának javaslatára is összehívható. Feladatainak kapcsán további résztvevőket hívhat meg, nekik azonban minimum „titkos” minősítési szintre vonatkozó biztonsági átvilágítási igazolással kell rendelkezniük. Közvetlen nemzetközi válsághelyzetek vagy már bekövetkezett biztonsági vészhelyzetek esetén *ad hoc* munkacsoportokat hozhat létre. A csoport rendelkezik titkársággal is, ami felelős a rendszeres ülések jegyzőkönyvének elkészítéséért, amelyeket a delegáló szerveknek átad.

A csoport ülésének középpontjában a tagok konkrét kérései vagy a Cseh Nemzetbiztonsági Szolgálatok Igazgatói Kollégiumának⁴¹ megbízása áll, amelynek tagjai a nemzetbiztonsági szolgálatok igazgatói és Kormányhivatal Védelmi és Biztonsági Osztályának igazgatója.⁴² Ennek alapján az Igazgatói Kollégium koordinálja a hírszerző szolgálatok tevékenységét és a feladatok végrehajtását.⁴³

³⁷ Nemzetbiztonsági Tanács 2005. június 6-án kelt 54. számú rendelete a közös nemzetbiztonsági csoport egységesítéséről és alapszabályáról (NT 54. sz. rendelete).

³⁸ Společně zpravodajské skupiny.

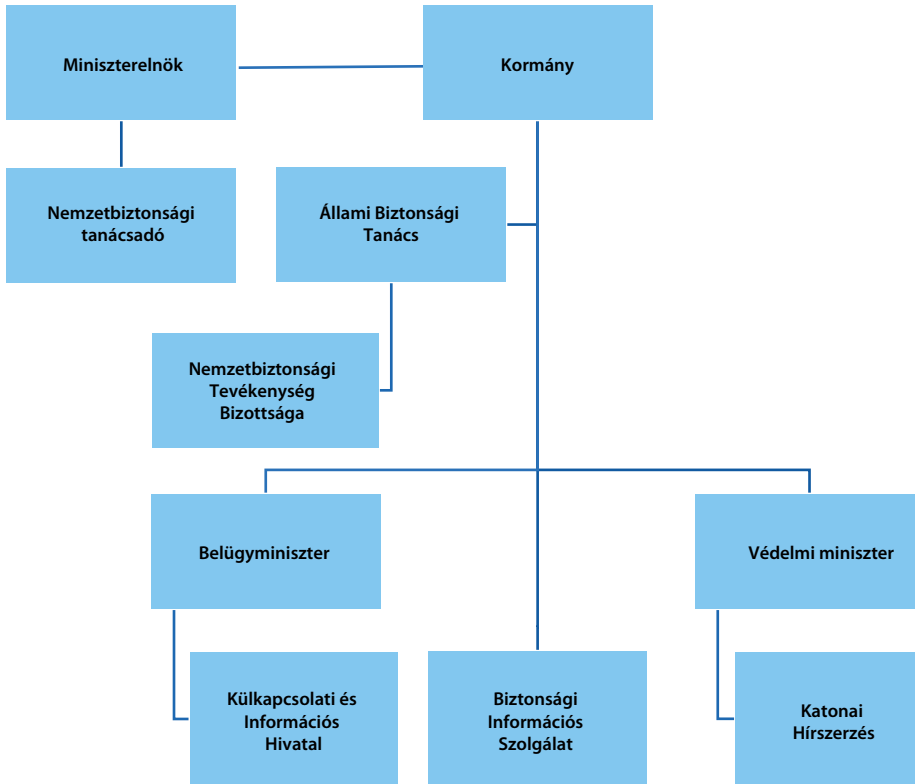
³⁹ Národní kontaktní bod pro terorismus. A szervezet 2023-ban további átalakításon ment keresztül, és egy újonnan létrehozott egység – a Terrorizmus, Extrémizmus és Kiberbűnözés Elleni Országos Központi Hivatal (Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě: NCTEKK SKPV) – alá került, ami a cseh rendőrség szakosodott végrehajtó egysége, országos hatáskörrel. Lásd: <https://bit.ly/40jnwgE>

⁴⁰ Statut Společně zpravodajské skupiny. Online: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/brs/pracovni-vybory/zpravodajska-cinnost/Statut-SZS.pdf>

⁴¹ Kolegium ředitelů zpravodajských služeb ČR.

⁴² LANGPAUL 2014.

⁴³ NT 54. sz. rendelete 4. bekezdés 3–4 pont.

1. ábra: A cseh nemzetbiztonsági rendszer

Forrás: a szerző szerkesztése

A cseh nemzetbiztonsági szolgálatok irányítása és vezetése

A BIS vezetőjét a Képviselőház biztonsági ügyekért felelős bizottságában folytatott meghallgatást követően a kormány nevezi ki. Az igazgató feladatai ellátásáért a kormánynak felel, amely jogosult felmentésére is. Mandátuma 5 évig tart és egy alkalommal hosszabbítható.⁴⁴ Az ÚZSI igazgatóját a kormány jóváhagyásával a belügyminiszter nevezi ki és menti fel. Az ÚZSI igazgatója feladatai ellátásában a belügyminiszternek tartozik felelősséggel. A mandátumára vonatkozó kritériumok megegyeznek a BIS igazgatójával. A Katonai Hírszerzés igazgatójának jogviszonyára a hivatásos katonákról szóló 221/1999 sz. törvény vonatkozik. Funkciójába a védelmi miniszter nevezi ki, illetve menti fel tisztségéből a kormány jóváhagyásával, az Országgyűlés Képviselőházának biztonságért felelős

⁴⁴ Szolgálati jogviszonyról szóló tv. 1. § 2.

bizottságában történt előzetes meghallgatást követően. A katonai hírszerzés igazgatója feladatai ellátásáért a védelmi miniszternek felel.⁴⁵

A szolgálatok személyi állománya

A BIS és az ÚZSI tagjai hivatásos szolgálati jogviszonyban állnak,⁴⁶ rendelkeznek rendfokozattal, amely végzettséghez, illetve szolgálati időhöz kötött. A próbaidő fél év. Az állomány tagja, felvételét követően 3 évig határozott idejű jogviszonyba kerül. Aki korábban valamely rendvédelmi szolgálat tagja vagy hivatásos katona volt, és előző kinevezésének lejártá 60 nap kevesebb mint 5 év telt el, annak határozott idejű jogviszonya 1 év. Az állomány tagját a határozott idejű szolgálati jogviszony lejártát követő napon határozatlan idejű szolgálati jogviszonyba kell helyezni, ha a szolgálati vizsgát sikeresen letette, és teljesítményértékelése legalább jó minősítésű. Az állománybakerüléshez megbízhatósági vizsgálat, egészségügyi, pszichológiai és fizikai erőnléti alkalmasság is szükséges. Az állomány tagjai szolgálati lőfegyver viselésére jogosultak, amelyet rendkívüli helyzetben vagy szükséges védelem esetén használhatnak. A Katonai Hírszerzés tagjai hivatásos katonák, tartalékosok és közalkalmazottak.⁴⁷ A hivatásos állomány vonatkozásában a 361/2003. számú, a szolgálati jogviszonyról szóló törvény az irányadó, míg a tartalékos állomány esetén a 45/2016. számú törvény,⁴⁸ illetve a közalkalmazottakra a munka törvénykönyve⁴⁹ vonatkozik.

Költségvetés

A BIS rendelkezik saját költségvetéssel,⁵⁰ ami éves szinten 2015 után folyamatosan emelkedett 2020-ig, 1,2 milliárd koronáról⁵¹ közel 2,3 milliárd koronára.⁵² A 2024-es költségvetés viszont már alacsonyabb összeget állapított meg,⁵³ 2,1498 milliárd koronát.⁵⁴ Az ÚZSI nem rendelkezik önálló költségvetéssel, hanem része a Belügyminisztérium költségvetésének. Hasonló párhuzam áll fenn a VZ esetében is, mivel az a Védelmi Minisztérium költségvetésének része. Ellentétben a BIS-szel, költségvetésükre vonatkozó adatok nem nyilvánosak.

⁴⁵ Zákon č. 153/1994 Sb. Zákon o zpravodajských službách České republiky (Nbtv.) 4. §.

⁴⁶ Szolgálati jogviszonyról szóló tv. 3–11. §.

⁴⁷ VZ tv. 2005. 2 §.

⁴⁸ Zákon č. 45/2016 Sb. Zákon o službě vojáků v záloze (Önkéntes tartalékos szolgálati viszonyról szóló törvény).

⁴⁹ Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (Munka törvénykönyve).

⁵⁰ Lásd: www.bis.cz/vyrocní-zpravy/

⁵¹ 18,8 milliárd Ft (1 CZK átváltási értéke 15,71 Ft az MNB 2024. 07. 10. árfolyama alapján.)

⁵² Kb. 36 milliárd Ft.

⁵³ Lásd: www.ceskenoviny.cz/zpravy/2432137

⁵⁴ Kb. 33,77 milliárd Ft. *Státní rozpočet 2024 v kostce*. 32.

Feladatrendszer⁵⁵

1. táblázat: A cseh nemzetbiztonsági rendszer

BIS ⁵⁶	ÚZSI ⁵⁷	VZ ⁵⁸
az ország demokratikus berendezkedése, szuverenitása, területi integritása ellen irányuló szándékok és tevékenységek felderítése és elhárítása	külföldre vonatkozó és külföldi eredetű információk szerzése	külföldi eredetű információk megszerzése az ország védelme és biztonsága szempontjából
szélsőséges csoportok szándékainak és tevékenységének feltárása	politikai extrémizmus elleni fellépés	
		külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok törekvéseinek feltárása és elhárítása
		Csehország védelme ellen irányuló szándékok és tevékenységek feltárása és elhárítása
	külpolitikai érdekek védelme	
kémelhárítás		
	az ország biztonsági érdekeit és nemzetközi kötelezettségeit fenyegető aszimmetrikus biztonsági fenyegetések azonosítása	
kiberbiztonság		külföldről érkező, fontos állami érdekek ellen irányuló kibertámadások és fenyegetések célzott felderítése ⁵⁹
biztonság és gazdasági érdekek védelme	gazdasági hírszerzés és ezen érdekek védelme, illetve gazdaságbiztonság	
terrorcselekmények felderítése és elhárítása	információk gyűjtése nemzetközi terrorizmus kapcsán	
prolifерáció	tömegpusztító fegyverek és össze-tevőik elterjedése	
minősített információk védelme		minősített információkat veszélyeztető tevékenységek felderítése és elhárítása
	illegális migráció	
szervezet bűnözés elleni fellépés		

Forrás: a szerző szerkesztése

⁵⁵ A feladatrendszer táblázatba foglalásának célja nem az összehasonlítás, hanem taxatív felsorolás és a szervezetspecifikus feladatok bemutatása.

⁵⁶ Online: www.bis.cz/cim-se-zabyvame/

⁵⁷ Online: www.uzsi.cz/jake-je-vase-hlavni-poslani.html

⁵⁸ Nbtv. 5. (3). §.

⁵⁹ A Katonai Hírszerzésről szóló a 150/2021. számú törvény módosítása után a szervezet jogosulttá vált a kibertámadások és fenyegetések célzott észlelésére és sürgős esetekben megfelelő reagálásra. A kibertámadásra adott válasz mértékének az intenzitástól vagy a lehetséges hatásoktól kell függenie. Feltételezhető, hogy a legtöbb esetben elegendő például, ha a Nemzeti Kiber- és Információbiztonsági Hivatal figyelmezteti a veszélyeztetett intézményeket, és javasolja a szükséges intézkedések megtételét. A Katonai Hírszerzés kötelékében megalakított Nemzeti Kiberműveleti Központ (Národní centrum kybernetických operací: NCKO) csak végső esetben, a honvédelmi miniszter jóváhagyásával léphet fel aktívan egy támadás ellen.

Ellenőrzés

A szolgálatok ellenőrzése lényeges előfeltétele a megfelelő működésüknek. Fontos, hogy megőrizzék tevékenységük jogszerűségét és hatékonyságát, megakadályozzák különleges jogosítványaikkal való visszaélés lehetőségét. A nemzetbiztonsági szolgálatok, még ha nem is rendelkeznek nyomozati jogkörrel, mint a rendőri szervezetek vagy az ügyészség, fontos pozíciót töltenek be a hatáskörükbe tartozó információknak köszönhetően.

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 153/1994. sz. törvény 12. §-a értelmében a szolgálatok tevékenységét a kormány, a képviselőház és a Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatainak független ellenőrző testülete⁶⁰ kontrollálja. A szolgálatokkal szembeni ellenőrzési tevékenység a kormány azon jogkörén alapul, hogy számukra a jogszabályi hatáskör keretein belül feladatokat határoz meg és azok teljesítményét értékeli, illetve meghatározza költségvetésüket, valamint elfogadja működési alapszabályaikat. A BIS esetében közvetlenül, míg a másik két szolgálatnál az őket felügyelő minisztereken keresztül.

A parlamenti ellenőrzés Képviselőház-központú, mivel ezen tevékenységre a törvényben meghatározott keretekben állandó bizottságot hoz létre. 1997-ig a BIS volt az egyetlen szolgálat, amely rendelkezett működő parlamenti ellenőrző bizottsággal, a Biztonsági Információs Szolgálat tevékenységét ellenőrző állandó bizottsággal,⁶¹ amelynek törvényi keretrendszerét a Biztonsági Információs Szolgálatról szóló 154/1994. sz. törvény 18–21. §-a határozza meg. A katonai szolgálat esetében a Katonai Hírszerzés tevékenységét ellenőrző állandó bizottságot⁶² a katonai hírszerzésről szóló 289/2005. sz. törvény 21–24. §-a értelmében hozták létre. A polgári hírszerzésnek sokáig nem volt saját parlamenti ellenőrző szerve, ellentétben más titkosszolgálatokkal. A Külkapcsolati és Információs Hivatal Hírszerzés tevékenységét ellenőrző állandó bizottságot a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény módosítása alapján csak 2018 januárjában hozta létre a képviselő-testület a Nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény 12.a – 12d. §-a alapján.⁶³

Mindhárom szolgálatra vonatkozóan elmondható, hogy az ellenőrző bizottságok legalább 7 tagból állnak. A Képviselőház a taglétszámot úgy határozza meg, hogy minden frakció képviselve legyen. A tagok száma mindig páratlan. Az illetékes bizottságok tagjai az illetékes titkosszolgálat helyiségeibe csak annak igazgatója vagy az általa megbízott személy kíséretében léphetnek be. Az ellenőrző hatóságok nem avatkozhatnak be a szolgálatok vezetőinek személyi jogkörébe, és nem avatkozhatnak be irányítási tevékenységükbe. A szolgálatok igazgatói ugyanakkor kötelesek az ellenőrző szervhez benyújtani: a hírszerző szolgálat alapszabályát, költségvetésének tervezetét, a köztársasági elnök vagy a kormány által írásban meghatározott feladatokat, a szolgálatok költségvetése végrehajtásának ellenőrzéséhez szükséges dokumentumokat és a belső szabályzatokat. A bizottság kérheti továbbá a szolgálatok tevékenységéről szóló jelentéseket, a titkosszolgálati eszközök felhasználásáról szóló jelentéseket az ügyek megszűnte után, illetve azon esetek számát, amelyekben a szolgálat tevékenykedik, megjelölve az illetékességi területet és a titkos

⁶⁰ Orgánu nezávislé kontroly zpravodajských služeb České republiky.

⁶¹ Stálá komise pro kontrolu činnosti Bezpečnostní informační služby.

⁶² Stálá komise pro kontrolu činnosti Vojenského zpravodajství.

⁶³ Online: <https://advokatnidenik.cz/2019/07/30/uzsi-podle-poslancu-funguje-dobre-jeho-cinnost-je-ne-nahraditelna/>

információgyűjtés eszközeinek típusát. Ezen túl banktitok, egyéb pénzügyi szolgáltatás tárgykörébe tartozó ügyek számáról, illetve az ügyek megszüntetését követően magukról az esetekről kérhetnek információt.

A katonai szolgálat esetében mindamelllett számos kivétel van. A törvény értelmében nem ellenőrizhetők a külföldi eredetű információk megszerzésére használt titkosszolgálati eszközök felhasználásáról szóló jelentések, valamint az összefoglaló információk, amelyek tartalmazzák azokat az ügyeket, amelyekben a VZ a külföldi eredetű információk megszerzésével kapcsolatos ügyekben tevékenykedik.⁶⁴ Az ÚZSI sem nyújt be jelentést a titkosszolgálati eszközök alkalmazásáról, sem pedig azon esetek teljes számáról, amelyekben ilyen technológiát alkalmaztak. Nem nyújt be összefoglaló jelentést, ha ezen információ megadása valószínűleg veszélyeztetné a szervezet fontos érdekeit. Megállapítható tehát, hogy az ÚZSI és a VZ között hasonló a helyzet eszközeik és forrásaik védelme tekintetében.

Az ellenőrzési rendszer viszonylag új eleme a Nemzetbiztonsági Szolgálatok Független Ellenőrző Testülete⁶⁵ által végzett ellenőrzés.⁶⁶ Az ellenőrző szerv létrehozását a 2018. január 1-jétől hatályos 325/2017. sz. törvény határozta meg, amely módosította az 1994-es Nbtv.-t.⁶⁷

A testület 5 tagból áll, akiket a kormány javaslatára a Képviselőház választ 5 évre. A kormány legalább kétszer annyi személyt javasol a pozícióra, mint amennyi a testületben betöltendő helyek száma, amire a kormány javaslatának kézhezvételétől számított 90 napon belül választást kell tartani. A tagok mandátuma maximum két ciklusra szól. A testület tagjai a Képviselőház elnökének tesznek esküt. A testületet az elnök vezeti, akinek megbízatása 1 évre szól, így az öt éves hivatali idő alatt mindenkire sor kerül. Tagjai csak olyan 40 év feletti cseh állampolgárok lehetnek, aki érvényes „Szigorúan titkos!” nemzetbiztonsági minősítéssel rendelkezik, illetve az elmúlt 3 évben nem voltak tagjai nemzetbiztonsági, rendvédelmi vagy honvédelmi szolgálatoknak, ugyanakkor jogi végzettséggel rendelkeznek. Nem lehet a testület tagja a köztársasági elnök, a kormány tagja, képviselő, szenátor, európai parlamenti képviselő, bíró, továbbá önkormányzati képviselő. Az öt éves hivatali idő alatt a testület minden tagja rotációval tölti be az elnöki posztot. A testület tagjai a Képviselőház elnökének tett esküt követően kezdik meg feladataikat. A független ellenőrző testület tagjainak feladataik ellátása során függetlennek kell lenniük, és döntéseik meghozatalakor csak a Cseh Köztársaság jogrendje köti őket. Kötelesek feladatukat pártatlanul, hatáskörük keretein belül ellátni, és tartózkodni minden olyan tevékenységtől, amely veszélyeztetheti a pártatlanságukba vetett bizalmat, különösen nem befolyásolhatják őket politikai pártok vagy mozgalmak, a közvélemény vagy a média érdekei.⁶⁸

A testület feladata a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége jogszerűségének kontrollja, beleértve az alapvető jogok és szabadságok tiszteletben tartásának ellenőrzését is.⁶⁹ Feladatait valamelyik nemzetbiztonsági szolgálat tevékenységének ellenőrzésével

⁶⁴ BAČE 2022: 83.

⁶⁵ Orgánu nezávislé kontroly zpravodajských služeb České republiky.

⁶⁶ Nbtv. 12e. §.

⁶⁷ Zákon č. 325/2017 Sb. Zákon, kterým se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky.

⁶⁸ Nbtv. 12e. §. (5).

⁶⁹ Nbtv. 12. §. (3).

foglalkozó parlamenti állandó bizottság kezdeményezésére végzi, az érintett szolgálat igazgatójának tudtával. A szolgálat nem köteles olyan információt átadni, amely meghiúsíthatna egy folyamatban lévő ügyet, felfedhetné a szolgálat tagját, veszélyeztetne olyan személyeket, akik biztonsága a szolgálat érdeke, illetve külföldi szolgáltatótól szerzett minősített információt tartalmaz.⁷⁰

A testület akkor határozatképes, ha az ülésen tagjai közül legalább 4 fő jelen van. Döntéseihez többségi szavazat szükséges. Ha az ellenőrzése során megállapítja, hogy valamely nemzetbiztonsági szolgálat tevékenysége sérti az alapvető jogokat és szabadságokat, vagy jogszabályba ütközik, jogosult az érintett szolgálat igazgatójától magyarázatot kérni. Emellett jelentést készít a szolgálat igazgatójának, amelynek tevékenysége a felülvizsgálat tárgyát képezte, illetve az érintett nemzetbiztonsági szolgálat tevékenységének ellenőrzésével foglalkozó parlamenti állandó bizottságnak. Jogsértés esetében javaslatot tesz a szolgálat igazgatójának, a miniszterelnöknek vagy a kormány illetékes tagjának a hiányosságok megszüntetésére és a szükséges intézkedések megtételére. Bármely szolgálat valamely tagja által elkövetett bűncselekmény gyanúját, amit ellenőrzése során feltár, jelenti a legfőbb ügyésznek.

A testület felállítása évek óta húzódott, annak ellenére, hogy a politikai szereplők egyetértének létjogosultságával. A Képviselőház 2024. június 26-án titkos szavazással megválasztotta a kormány által 2024. február 28-án jóváhagyott öt jelöltet. A tagok eskütételére 2024. július 2-án került sor, amivel a testület megkezdhette működését.⁷¹

A katonai hírszerzésről szóló 289/2005. számú törvényt módosító 150/2021. számú törvény egy további ellenőrző szervet hozott létre, mégpedig a kibervédelmi felügyelő intézményét.⁷² A Katonai Hírszerzés köteles gondoskodni arról, hogy a kibervédelmi felügyelő megfelelően, időben és a szükséges mértékben részt vegyen a szervezet tevékenységével kapcsolatos minden olyan ügyben, amely az ország kibervédelmének biztosításával függ össze. Ennek kapcsán feladatkörében ellenőrzi a Katonai Hírszerzés eljárásainak szabályszerűségét azon tevékenységében, amellyel a kibertérben az állam védelmének biztosításában részt vesz, amennyiben azok az adatok biztonságára és információk védelmére vonatkoznak. Ezen túl ellenőrzi a VZ által a kibertérben történő védelmi feladatok ellátása során feldolgozott adatok és információk védelmének biztosítása érdekében hozott intézkedések hatékonyságát, és javaslatot tesz azok esetleges aktualizálására. Tanácsadói támogatást nyújt a VZ tagjainak az adat- és információvédelem területén, valamint a jogvédelem kapcsán együttműködik azokkal a szolgáltatókkal, ahol leplezett eszközöket helyeztek el. A kibervédelmi felügyelő mandátuma 5 évre szól. A pozíciót hivatásos katona vagy a VZ állományának tagja töltheti be. Feladatát a védelmi miniszter közvetlen alárendeltjeként végzi. Kinevezése és felmentése a védelmi miniszter javaslata alapján a kormány által történik. Félévente jelentést nyújt be a védelmi miniszternek a VZ által a kibertérben végrehajtott tevékenységek során feldolgozott adatok és információk védelmének biztosítása terén feltárt hiányosságokról, amely a magánélet és a személyes adatok védelmének javítását célzó intézkedési javaslatokat is tartalmaz. Súlyos hiányosság

⁷⁰ Nbtv. 12g. §. (1).

⁷¹ Lásd: www.ceskenoviny.cz/zpravy/2486231, www.psp.cz/sqw/cms.sqw?z=19386

⁷² Inspektor pro kybernetickou obranu VZ tv. 2021. 16k–16l. §.

feltárása esetén a jelentés annak megszüntetésére és a megelőző intézkedések meghozatalára vonatkozó javaslatokat is tartalmaz.

Mindhárom szolgálat rendelkezik belső ellenőrzési rendszerrel is, amelyről a szervezeti és működési szabályuk rendelkezik.⁷³ Ide sorolhatók a belső ellenőri szervek, amelyek elsősorban a szolgálatok jogi és belső szabályzatainak betartását vizsgálják. A gazdasági, kiemelten a közpénzekkel való gazdálkodásra vonatkozó jogi rendelkezések betartását ellenőrző szervek, illetve a belső biztonságot ellenőrző szervezeti elemek, amelyek felderítik és azonosítják a biztonsági kockázatokat, valamint bűnmegelőzési feladatokat végez, illetve elvégezi személyi állománya, valamint a felvételizők nemzetbiztonsági ellenőrzésének feladatait.

Az információgyűjtés csehországi rendszerei

A nemzetbiztonsági szolgálatok fő célja az információk megszerzése, összegyűjtése, szintetizálása és értékelése. Az információk megszerzése többféle módon történik, ugyanakkor a szolgálatok tevékenységük végrehajtása közben az Alkotmány⁷⁴ 2. cikkének (3) bekezdése és az Alapvető jogok és szabadságjogok chartája⁷⁵ 2. cikkének (2) bekezdése szerint csak a törvény által megengedett mértékben gyakorolhatják hatáskörüket, azaz csak a törvény által megengedett esetekben, korlátok között és szabályozott módon.⁷⁶

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik szakszerű végrehajtása érdekében engedélyhez kötött, illetve nem kötött titkos információgyűjtés során célhoz kötötten használják a rendelkezésre álló módszereket és eszközöket. A különböző megoldásokat a szakmai alapvetéseknek megfelelően a hatékonyság növelése érdekében, különböző információk összevetése céljából működtetik párhuzamosan. Csehországban – hasonlóan a térség, illetve akár a globális tér más szolgálataihoz – megjelennek a különböző információszerző módszerek, HUMINT, OSINT, SIGINT, IMINT, MASINT, CYBINT, ELINT⁷⁷ stb., amelyek az információ forrása alapján különítik el a technikákat. Az információgyűjtés időszakában minden szolgálat törekszik arra, hogy a különböző megoldásokat a költség és az eredmény szempontjából is a leghatékonyabban használja fel. Ezek mellett az információgyűjtés legegyszerűbb módja a nyílt és nyilvánosan elérhető források felhasználása. Lehetőség van továbbá nem nyilvános források felhasználására, amelyek különböző nyilvántartások, adatbázisok és regiszterek, ezek csak az arra jogosult intézmények számára hozzáférhetők.

⁷³ POKORNÝ 2013.

⁷⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

⁷⁵ Az Alapvető jogok és szabadságjogok chartáját 1993-ban emelték be az Alkotmányba. A dokumentum lényegében az állam és a polgárok közötti kapcsolatot szabályozza. Tartalma a jogállamiság elvein – a jog szuverenitásán és azon az elven alapul, hogy az államhatalom csak a törvény alapján és annak keretei között avatkozhat be az egyéni szabadságjogokba. (Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.)

⁷⁶ MICHÁLEK et al. 2021.

⁷⁷ Lásd: www.vzcr.cz/kdo-jsme-35; www.uzsi.cz/jak-pracujete-a-jake-metody-pouzivate.html

Információ kérése közigazgatási szervtől

A nemzetbiztonsági szolgálatok jogosultak információt beszerezni más hatóságoktól és közigazgatási szervektől. Az államigazgatási hatóságok a kért információt és tájékoztatást – ha külön jogszabály másként nem rendelkezik – indokolatlan késedelem nélkül és térítésmentesen megadják, illetve olyan módon bocsátják rendelkezésre, ami lehetővé teszi a folyamatos és – amennyiben technikailag lehetséges – a távoli hozzáférést. Ezek a néesség nyilvántartásában, a jogi személyek, a gazdasági tevékenységet folytató természetes személyek és a hatóságok nyilvántartásában, a lakcímek és az ingatlanok nyilvántartásában, a hatósági szervek és egyes jogok és kötelezettségek nyilvántartásában,⁷⁸ a lakossági információs rendszerben, a személyi számok nyilvántartásában, a külföldiek információs rendszerében, a személyazonosító igazolványok nyilvántartásának információs rendszerében tárolt adatok, továbbá az úti okmányok nyilvántartásának információs rendszere, a diplomata- és szolgálati útlevelek nyilvántartásának információs rendszere, a Cseh Köztársaság állampolgárságát megszerző vagy elvesztő természetes személyek nyilvántartása, a fegyverek központi nyilvántartása, a közúti járművek nyilvántartása, a közúti járművek központi nyilvántartása, a történelmi és sportjárművek nyilvántartása, az útdíj adatok nyilvántartása, a gépjárművezetők nyilvántartása és a gépjárművezetők központi nyilvántartása.⁷⁹ Emellett jogosultak a Pénzügyi Főigazgatóságtól⁸⁰ és a Vámügyi Főigazgatóságtól⁸¹ az adóügyintézés során szerzett információk átadását kérni. A Pénzügyi Főigazgatóság és a Vámügyi Főigazgatóság a kérelemnek helyt ad, kivéve, ha az adatszolgáltatás megzavarja az adóigazgatás megfelelő szintű ellátását. Az e rendelkezés szerinti adatszolgáltatás nem minősül az adótörvény szerinti titoktartási kötelezettség megsértésének; ezen információk titkosszolgálatok általi felhasználása sem sérti a titoktartást.⁸² A bünyügyi nyilvántartó szerv a szolgálat kérésére kiadja a bünyügyi nyilvántartás másolatát vagy kivonatát.⁸³

Előfizetői adatbázis

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik ellátásához szükséges mértékben jogosultak a nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatást nyújtó jogi vagy természetes személytől a nyilvánosan elérhető telefonszolgáltatás valamennyi előfizetőjének adatbázisából információkat kérni.

⁷⁸ 2012. július 1-jén kezdte meg működését a cseh e-közigazgatás történetének legkiterjedtebb projektje – a jogok és kötelezettségek nyilvántartása (RPP) –, ami az egyéb alapnyilvántartások adataihoz való hozzáférés kezelésére vonatkozó információkat tartalmazza. Emellett alapvető áttekintést ad a hatóságok által végrehajtott feladatok listájáról, tartalmazza továbbá az állampolgárok és a jogi személyek alapnyilvántartásokban megtalálható adataiban változást eredményező döntéseket is. Minden fontos hatóság, beleértve az összes minisztériumot, regionális hatóságot, az önkormányzatokat és az egészségbiztosító társaságot, kapcsolódik hozzá. A nyilvántartást a Belügyminisztérium kezeli.

⁷⁹ Nbtv. 11(1) § és 11 (3) §.

⁸⁰ Generálni financiai ředitelství.

⁸¹ Generálni ředitelství cel.

⁸² Nbtv. 11 (2) §.

⁸³ Nbtv. 11 (4) §.

Speciális eszközöket használhatnak olyan információk megszerzésére, amelyeket az előző módszerek egyikével sem lehet megszerezni.⁸⁴

Adatbázisokból beszerzett digitális fényképek

A szolgálatok kizárólag egy adott személy azonosítására feldolgozhatják a személyi igazolványok nyilvántartására szolgáló információs rendszerből, az úti okmányok nyilvántartására, valamint a diplomata- és szolgálati útlevelek nyilvántartására szolgáló információs rendszerből, továbbá a gépjárművezetők központi nyilvántartásából és a külföldiek információs rendszeréből beszerzett digitális fényképet és azonosítókat.⁸⁵

Levéltárak, archívumok létrehozása

Az archiválásról és az irattárról szóló 499/2004. sz. törvény⁸⁶ 51. szakaszának (1) bekezdése alapján a szolgálatok (és más intézmények, például rendvédelmi szervek, állami vállalatok, egyetemek) szakosított levéltárakat hozhatnak létre. Az alapító vagy jogelőd tevékenységéből származó levéltári anyag, valamint az ajándékozással vagy vásárlással szerzett levéltári anyag a szaklevéltár gondozásába tartozik. A BIS és a VZ is létrehozott úgynevezett biztonsági irattárakat az információk tartós megőrzésére,⁸⁷ amelyek konkrét feladatát az alábbiakban határozták meg:⁸⁸

- (a) elvégzi az archívum felülvizsgálatát az iratmegsemmisítési eljárás során az alapítója tevékenységéből származó iratokra vonatkozóan, beleértve azokat is, amelyek minősítését még nem oldották fel;
- (b) a Nemzeti Levéltári Örökség⁸⁹ alapnyilvántartása alapján vezeti a gondozásába tartozó valamennyi levéltári állományt és gyűjteményt. Ennek azért van jelentősége, mert a minősített információkat tartalmazó levéltári anyagokra vonatkozó adatok nem kerülnek át a Nemzeti Levéltári Örökség központi nyilvántartásába;
- (c) ellátja a szaklevéltár egyéb feladatait.

A hírszerző szolgálatok megtagadhatják a levéltári iratokhoz való hozzáférést, valamint az azokról készült másolatok, átiratok és kivonatok rendelkezésre bocsátását, amelyek minősítését feloldották, ha azok olyan információkat tartalmaznak, amelyek továbbra is fontosak az alkotmányos rendszer, gazdasági érdekek, a Cseh Köztársaság biztonsága és védelme szempontjából. A hírszerző szolgálatok a levéltárak és az iktatási szolgálatok ellátása terén közigazgatási hatósági jogkörrel rendelkeznek.⁹⁰

⁸⁴ Nbtv. 11b. §.

⁸⁵ Nbtv. 11c. §.

⁸⁶ Zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě (Levéltári tv.).

⁸⁷ BIS tv. 16 (5) §, VZ tv. 2005. 20 (3) §.

⁸⁸ Levéltári tv. 53 (2) §.

⁸⁹ 2011 óta a levéltári állományt a Nemzeti Levéltári Örökség (Národní archivní dědictví: NAD) központi nyilvántartásában tartják nyilván.

⁹⁰ Levéltári tv. 53 (4) §.

Az információszerzés különleges eszközeinek használata

A titkos információgyűjtés speciális eszközei és módszerei kizárólag akkor használhatók fel, ha más módon nem szerezhető meg az információ. Ezek az eszközök ugyanis alapvető jogokat sérthetnek, ezért szabályozásuk gondos behatárolást és megfelelő garanciákat igényel. Alkalmazásuk csak hatályos jogszabályokon alapulhat. Ezen eszközök használatának lehetőségét a törvényhozó a BIS és a VZ esetében külön törvényben határozza meg, mégpedig a szervezetekre vonatkozó törvények 8 (1) §-ai⁹¹ nevesítik azokat a technikai eszközöket és berendezéseket, különösen elektronikus, fototechnikai, kémiai, fizikai, rádiótechnikai, optikai, mechanikai vagy ezekből álló, minősített módon, azaz engedéllyel alkalmazott rendszereket, amelyek beavatkoznak a polgárok alapvető és szabadságjogaiba az alábbi területeken:

- (a) postai küldemények átkutatása, felnyitása, vizsgálata vagy értékelése;
- (b) a távközlési, rádiókommunikációs és más hasonló forgalom lehallgatása, rögzítése vagy az ilyen forgalomra vonatkozó adatok megállapítása;
- (c) kép-, hang- vagy egyéb felvételek készítése;
- (d) olyan technikai eszközök használatának felkutatása, amelyek megakadályozhatják vagy ellehetetlenítik a BIS, illetve a VZ feladatainak végrehajtását;
- (e) személyek vagy tárgyak azonosítása, vagy mozgásuk észlelése biztonsági technikával és csapdával.

Emellett a két szolgálat jogosult egy adott feladat elvégzéséhez szükséges mértékben nyilvános hírközlő hálózatot vagy nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó jogi vagy természetes személyt kötelezni:

- (a) a hálózat kijelölt pontjain az üzenetek lehallgatására vagy rögzítésére szolgáló távközlési végberendezések csatlakoztatására szolgáló interfész létrehozására, vagy adott esetben annak biztosítására;
- (b) forgalmi vagy helymeghatározási adatok átadására, a külön jogszabályokban előírt módon, formában és mértékben.

Ezen eszközök használatára vonatkozó engedélyt a BIS esetében a szolgálat székhelye szerint illetékes regionális főbíró⁹² tanácsának elnöke adja meg, míg a VZ esetében a Védelmi Minisztérium székhelye szerint illetékes főtanácsának elnöke írásbeli kérelem alapján, és csak abban az esetben, ha a szükséges információk más eszközökkel történő beszerzése nem hatékony, lényegesen nehézkes vagy teljesen lehetetlen. A kiadott engedély legfeljebb 4 hónapig érvényes, és a kérelemben fel kell tüntetni az okokat, az eszköz típusát, a felhasználás idejét és helyét, valamint a személyek alapvető azonosító adatait. Az időtartam új kérelem alapján meghosszabbítható, de mindig legfeljebb további 4 hónappal. Ha a bíró a hírszerzési technika alkalmazásának engedélyezése iránti kérelmet elutasítja, a határozat

⁹¹ VZ tv 2005 és BIS tv.

⁹² A Cseh Köztársaság bírósági rendszere a Legfelsőbb Bíróságból (Nejvyšší soud České republiky), két ún. főbírósból (Vrchní soud), valamint regionális és kerületi bíróságokból áll. A prágai főbíróság a csehországi regionális bíróságok felett rendelkezik, míg az olmtűzinek hatáskörébe a morvaországi és sziléziai regionális bíróságok tartoznak.

tartalmazza az indoklást, amely ellen nincs helye fellebbezésnek.⁹³ A két szolgálat más jogosult szerv megrendelésére is alkalmazhatja ezen eszközeit, illetve a titkosszolgálati technikai eszközök saját szükségleteihez történő használatának technikai biztosítását más, erre feljogosított szervtől is kérni. Ebben az esetben köteles igazolni, hogy a titkosszolgálati eszközök használatát e törvény alapján engedélyezték.⁹⁴

Nincs szükség engedélyre a titkosszolgálati technikai eszközök alkalmazására vonatkozóan az említett két törvény 8 (2) § rendelkezése szerint abban az esetben, ha nem sérti az állampolgárok alapvető jogait és szabadságait, vagyis nem az emberek előre meghatározott köre kapcsán végzi:

- (a) az információk rögzítését, lehallgatását, figyelemmel kísérését és értékelését;
- (b) kép- vagy hangfelvétel készítését;
- (c) biztonsági és csapdatechnika alkalmazását;
- (d) távközlési, rádiókommunikációs vagy más hasonló forgalom figyelését annak tartalma, vagy arról bármilyen adat rögzítése nélkül.

Banki szolgáltatások

A terrorizmus finanszírozásának visszaszorításával kapcsolatos konkrét feladat végrehajtásának érdekében a titkosszolgálatok a prágai legfőbb bíróság kollégiuma elnökének előzetes engedélyével jogosultak arra, hogy a bankokat, a hitelintézeteket, a takarékszövetkezeteket vagy egyéb pénzforgalmi szolgáltatást nyújtó vállalkozásokat és magánszemélyeket, illetve külföldi bankok fióktelepeit kötelezzék az ügyféllel kapcsolatos, banktitok hatálya alá tartozó ügyekről szóló jelentések átadására, feltéve, hogy a kért adatok más módon történő beszerzése az adott esetben eredménytelen, lényegesen nehézkes vagy lehetetlen lenne. Jelentéstétel a következő időszakban csak a feltétlenül szükséges időtartamra, de legfeljebb 3 hónapra engedélyezhető. Ezt az időtartamot a bíró új kérelem alapján akár többször is meghosszabbíthatja, de mindig legfeljebb további 3 hónappal. Ha a határozat jövőbeli időszakra vonatkozik, a nemzetbiztonsági szolgálat köteles a bírót folyamatosan tájékoztatni arról, hogy a kérelem indokai továbbra is fennállnak-e. A bíró jogosult ezeket az iratokat bekérni. Az engedély megszüntetéséről a bíró bármikor dönthet. A döntés ellen fellebbezésnek nincs helye.⁹⁵

Fedőokmányok és -eszközök használata

A BIS és a VZ személyi állománya és a vele együttműködő természetes személyek védelmére, valamint a nemzetbiztonsági jelleg leplezésére fedőokmányt⁹⁶ készíthetnek és használhatnak fel. Ezeket a szolgálatok igazgatójának döntése alapján a szervezetek szerzik be és adják ki, amelyről nyilvántartást vezetnek. A VZ részére a Védelmi Minisztérium, a Belügyminisztérium vagy a Biztonsági Információs Szolgálat is biztosíthat fedőokmányt.

⁹³ Lásd: www.bis.cz/zpravodajske-prostredky/zpravodajske-prostredky-e239a6f4.html

⁹⁴ BIS tv. 9 (3) (4) §, VZ tv. 2005. 9 (3) (4) §.

⁹⁵ Nbtv. 11a. §.

⁹⁶ BIS tv. 13. § – 13a. §., VZ tv. 2005. 13–14. §.

A törvény nem határozza meg, hogy mely dokumentumok lehetnek fedőokmányok, ugyanakkor kiemeli, amelyek nem lehetnek azok: képviselő vagy szenátor, a kormány tagja, a Cseh Nemzeti Bank igazgatótanácsának tagja, a Legfelsőbb Számvevőszék igazgatótanácsának tagja, az Alkotmánybíróság bírója, bíró vagy ügyész szolgálati igazolványa vagy élő személy irata. A cseh törvények lehetővé teszik továbbá az úgynevezett fedőeszköz használatát, ami nem dokumentum, helyiség vagy tevékenység, és amelyet egy személy valódi személyazonosságának vagy az említett szervezetek bármilyen tevékenységének elrejtésére használ.

Személyfigyelés és tárgykövetés

A személyek, helyiségek, tárgyak vagy épületek – főként – vizuális megfigyelése, leggyakrabban a személyek mozgásának, viselkedésének és cselekedeteinek rögzítésére összpontosít. A tárgyak nyomon követése esetében általában a különböző szállítmányok, például fegyverek vagy kábítószerek mozgásáról van szó. Helyiségek vagy épületek esetében a legfontosabb információ, hogy mi történik a helyszínen és annak környékén, kik mozognak, hogyan viselkednek.⁹⁷ Ezen eszköz alkalmazásáról a VZ igazgatójának felkérésére a védelmi miniszter dönt, míg a BIS esetében alkalmazásukról és annak dokumentálásáról az igazgató vagy az általa kijelölt szervezeti egység vezetője dönt. Mindkét szervezet jogosult a megfigyelés végrehajtásához – a BIS esetében csapda- és nyomkövető technológia alkalmazásához – technikai támogatást kérni más, erre feljogosított szervektől. Ebben az esetben köteles igazolni, hogy a megfigyelés alkalmazását e törvény alapján engedélyezték.

Titkos kapcsolat létesítése magánszeméllyel

A BIS és a VZ⁹⁸ jogosultak saját hasznukra és feladataik ellátása során természetes személyektől származó információk és szolgáltatások igénybevételére 18. életévüket betöltött személyek esetében. A magánszemélyek az információkat és szolgáltatásokat önkéntesen nyújtják, oly módon, hogy a tevékenység bizalmas jellege ne kerüljön nyilvánosságra. A nemzetbiztonsági szolgálatok ezen személyek részére kötelesek védelmet biztosítani.

Kibervédelem

2021. július 1-jén a 150/2021. számú törvény módosította a VZ-re vonatkozó korábbi jogszabályokat. A jogalkotó a szervezet hatáskörébe utalta a kibervédelem aktuális biztonságát érintő kérdéseit.

⁹⁷ Lásd: www.bis.cz/zpravodajske-prostredky/zpravodajske-prostredky-e239a6f4.html

⁹⁸ BIS tv. 15 §., VZ tv. 2005. 16. §.

A törvényben meghatározott feltételek szerint a VZ végzi:⁹⁹

- (a) külföldről származó, fontos állami érdekek ellen irányuló kibertámadások és fenyegetések célzott felderítését;
- (b) az észlelt kibertámadások és fenyegetések, valamint azok hatásainak azonosítását és értékelését;
- (c) az észlelt kibertámadások és fenyegetések elleni intézkedéseket.

2020 májusában került a képviselőház elé az a törvénymódosítási javaslata, amely azt kívánta elérni, hogy a VZ az interneten megfigyelést és ellentámadást is folytathasson. Szakmai és nyilvános kritikák nyomására, amelyek leginkább az ellenőrzés hiányára figyelmeztettek, a védelmi minisztérium meghátrált.¹⁰⁰ A hatályos törvény így olyan felderítő eszközökről beszél, amelyek nem rögzíthetik a kommunikáció tartalmát, csak az úgynevezett metaadatokat a nyilvános hírközlő hálózatok kijelölt pontjain, ha fontos nemzetvédelmi érdekeket érint, és más módon a felderítés biztosítása nem lenne hatékony. A szervezet nem használhatja az említett felderítő eszközöket az elektronikus hírközlésről szóló törvény szerinti lehallgatásra vagy üzenetrögzítésre, illetve aktív beavatkozásra.

A katonai hírszerzés csak olyan módon végezhet felderítést, amely biztosítja, hogy:

- (a) a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása során a természetes és jogi személyek kommunikációjának titkossága, a nyilvános hírközlő hálózatok integritása, valamint a nyilvános hírközlő hálózatok és az elektronikus hírközlési szolgáltatások rendelkezésre állása megmaradjon;
- (b) a nyilvános hírközlő hálózatot vagy nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó jogi vagy természetes személynek a hálózat felhasználói felé fennálló kötelezettségeinek teljesítését, beleértve a nyújtott szolgáltatások minőségét is, nem zavarják vagy befolyásolják, kivéve a védelméhez fűződő közérdekkel összhangban lévő mértékben. Az időtartam, ameddig a nyilvános hírközlő hálózatot biztosító vagy nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatást nyújtó jogi személy vagy vállalkozást működtető természetes személy köteles a biztosított nyilvános hírközlő hálózat meghatározott pontjain észlelési eszköz csatlakoztatására szolgáló interfészt létesíteni, nem lehet hosszabb 12 hónapnál. A Védelmi Minisztérium a Katonai Hírszerzés javaslatára az erről szóló határozatot legfeljebb 6 hónappal meghosszabbíthatja.¹⁰¹

E tevékenységek során a szolgálat együttműködik a többi szolgálattal, valamint a rendőrséggel, katonasággal, más állami hatóságokkal, továbbá természetes vagy jogi személyekkel.

Az információszerzés sajátosságai az ÚZSI és VZ kapcsán

Az ÚZSI kapcsán a titkosszolgálatokról szóló 153/1994. számú törvény a mérvadó, amelynek 18. §-a pontja szerint a szolgálat az ország területén végzett tevékenységek

⁹⁹ VZ tv. 2021. 16a. – 16b. §.

¹⁰⁰ CIBULKA 2020.

¹⁰¹ VZ tv. 2021. 16d–e. §.

védelve érdekében, valamint, ha a hatáskörébe tartozó feladatok ellátásához szükséges személy- és tárgymegfigyelést, fedőokmányokat és fedőeszközöket, csapdát és technikai eszközöket alkalmazhat, valamint együttműködést köthet 18. életévüket betöltött személyekkel. A másik két szolgálattal ellentétben a törvényalkotó nem rendelkezik a szolgálat kötelezettségeiről az együttműködés vonatkozásában, vagyis az informátor védelméről. A törvény továbbá az ÚZSI esetében sem külföldön, sem belföldön nem szabályozza az említett eszközök használatát, ellentétben a BIS-szel vagy a VZ-vel, ahol egyes eszközök használatához a regionális főbíróság tanácsa elnökének jóváhagyása szükséges. Jogosult továbbá technikai segítséget kérni más, erre jogosult szervektől. Ebben az esetben köteles igazolni, hogy a személyek és dolgok megfigyelésének, valamint a csapda- és technikai eszközök alkalmazásának engedélyezése e törvény alapján történt. A fedőokmányt a Belügyminisztérium adja ki az ÚZSI részére. Ezen túl a közigazgatási információs rendszerek és azok adatait felhasználók kötelesek a szükséges együttműködést biztosítani úgy, hogy az ÚZSI tevékenysége ne kerüljön nyilvánosságra. Az általa természetes és jogi személyekről vezetett nyilvántartás tényét és tartalmát nem hozhatja nyilvánosságra.¹⁰²

Az ÚZSI és tagjai tevékenységük leplezése érdekében az állami költségvetési pénzeszközök kezelése során speciális adatszolgáltatási módszereket alkalmazhatnak,¹⁰³ ideértve a devizagazdálkodást, a jövedelemadó-bevallást, az állami szociális támogatás céljára történő adatszolgáltatást, az általános egészségbiztosítási és társadalombiztosítási járulékok és az állami foglalkoztatáspolitikai hozzájárulások bejelentését.

A szolgálat esetében csak az országban belül használt eszközökre vonatkozik a törvény, Csehországon kívül végzett és alkalmazott tevékenységeket és eszközöket a törvény nem szabályozza. Belső szabályzói, amelyek erre vonatkozhatnak, nem nyilvánosak. Tény mindamelllett, hogy az ÚZSI nagyon szorosan együttműködik a Külügyminisztériummal, amely egyben a hírszerzési információk fő címzettje is, mivel egyik legfontosabb feladata az ország diplomáciai tevékenységének támogatása. A hírszerző szolgálatok általában háromféleképpen látják el feladataikat külföldön.¹⁰⁴

- (a) A hírszerzési diplomácia keretében úgynevezett bejelentett képviselők útján. E személyek jogait, kötelességeit és státuszát a nemzetközi jog normái, különösen a diplomáciai kapcsolatokról szóló 1961. évi bécsi egyezmény határozza meg.
- (b) Olyan tisztviselők útján, akik külföldön diplomáciai fedéssel működnek, de valódi hovatartozásukat eltitkolják. Ezek a tisztviselők a nemzetközi normák alapján teljes diplomáciai mentességet élveznek, és ha kiderül az ÚZSI-hoz való kötődésük, *persona non grata* státuszba kerülnek, és kiutasítják őket.
- (c) Olyan tisztviselők útján, akik diplomáciai fedés nélkül, úgynevezett illegálisan tevékenykednek külföldön. Ha illegális tevékenységüket külföldön észlelnék, az érintett ország büntetőjogának megfelelően büntetőeljárás indulna ellenük.

A VZ esetében külföldön a katonai hírszerzés elsősorban azokon a helyeken lát el feladatokat, ahol a Cseh Fegyveres Erők kontingensei tevékenykednek. Az információszerzésének fő

¹⁰² Nbtv. 19. §.

¹⁰³ Nbtv. 20. §.

¹⁰⁴ BEZDÉK 2016.

célja, hogy információkat szerezzen a Cseh Köztársaság ellenfeleinek képességeiről és szándékairól, különös tekintettel azok fegyveres erőire.

A szolgálatok és a nyilvánosság

„Ahhoz, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése megváltozzon meg kell teremteni annak a feltételeit, hogy az érzelmi alapú véleményalkotás részévé váljon az a tudat, hogy a nemzetbiztonsági tevékenység egyike a társadalom életét befolyásoló tevékenységi területeknek, hogy nem hatalmi eszköz, hanem törvényes és jogilag rendezett feltételek mellett működő szolgáltatás.”¹⁰⁵ A cseh kormány jelentős erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy megjelenítse, illetve tovább erősítse a szolgálatok tevékenységének pozitív képét a társadalomban. A szolgálatokat a társadalom számára az igazgatók¹⁰⁶ jelenítik meg, akik fontosabb ügyekben nyilatkoznak, képviselik szervezetük érdekeit és álláspontját. A nyilvánosság felé nyitás másik formája a szolgálatok honlapja, amely informatív, könnyen áttekinthető. Tartalmaz egy rövid bevezetőt, az adott szolgálat tevékenységének ismertetését, kiemelve a törvényi hátteret és a kontrollt. Megjelennek minden esetben az etikai alapelvek és elvárások, ahogy az elérhetőség, a karrierlehetőségek és az állományba kerülés feltételei is. Az oldalak kiemelt részét képezik a sajtóközlemények, amelyek irányított bepillantást jelentenek egy-egy szervezet életébe. Ennek továbbfejlesztett változata a BIS és a VZ tekintetében az éves jelentések kiadása. A BIS 1996-tól, míg a VZ 2005 óta folyamatosan, minden évben kiadja a tevékenységéről készített mérleget. Bár a kiadványok megjelenése előtt Prágában szinte minden alkalommal fellángol a vita arról, hogy szükség van-e efféle összegzésre, a döntéshozók és a szolgálatok vezetői is egyetértenek abban, hogy a közvélemény ilyen szintű tájékoztatása lehetőséget ad arra, hogy az állampolgárok általános szinten képet kapjanak arról, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok mivel foglalkoznak, így áttételesen részt vehessenek tevékenységük ellenőrzésében. Mindamellet, ha felhívják a figyelmet az ország demokratikus, biztonsági és gazdasági alapjaira leselkedő veszélyekre, a szolgálatok tevékenységét meghatározó és alkalmazandó jogszabályokkal összhangban, a polgárok árnyaltabban látják az ország védelmének ezen területét is. Ezen tájékoztatási folyamat része a VZ oldalán megjelenő napi nemzetközi hírosszefoglaló,¹⁰⁷ ami nyílt forrásból származó válogatás aktuál-, biztonság- és katonapolitikai szemszögből.

Az átláthatóság, az állampolgárok tájékoztatása, olykor a krízishelyzetek kezelése a szervezetek számára kiemelt jelentőségű. Ezt felismerve mindhárom szervezet kihasználja a szóvivő szerepének lehetőségeit, saját kommunikátort alkalmaz. Ebben a legsikeresebb a BIS, amelynek kommunikációs szakembere már több szakmai elismerésben

¹⁰⁵ JÁVOR 2009.

¹⁰⁶ A cseh közvélemény végigkövethette a BIS ismert és rendkívül népszerű igazgatója, Michal Koudelka és a korábbi államfő közel egy évtizedes politikai és ideológiai küzdelmét. Ennek keretében Miloš Zeman hétszer utasította el a kormány javaslatát, hogy a szolgálat vezetőjét tábornokká nevezzék ki. A nyilvánosság előtt zajlott a Fiala-kormány faskója is az ŰZSI igazgatójának megválasztásában. A 2022-ben megválasztott Peter Mlejnek egy hónap után le kellett mondanía, mivel neve felmerült egy korrupciós botrány kapcsán.

¹⁰⁷ Ranny kuryr (Reggeli hírnök). Lásd: <https://vzcr.cz/ranni-kuryr-cervenec-2024-242>

is részesült.¹⁰⁸ Tevékenységének első 3 évében (2017–2020) a BIS bizalomindexét 15%-ról 48%-ra emelte,¹⁰⁹ amit, bár nem ilyen mértékben, folyamatosan növelt. 2023 júniusában már a lakosság 51%-a tartotta megbízhatónak a szervezetet, és alig harmada volt tevékenységével szemben szkeptikus. Stratégiaileg a BIS jelenléte az online közösségi felületeken (Facebook, X, Instagram) hasonló eszközként funkcionál. Mivel a BIS egy szervezett rendszer tagja, így az egész szféra ázsiója ezen tevékenységének eredményeként emelkedett. Ez az eredmény, főleg egy olyan országban, ami Magyarországhoz hasonlóan átélte a kommunista diktatúrák állampárti múltjában gyökerező félelmeket és negatív megítélést, példaértékű. Mindehhez azonban szükség volt az aktuális kormányokon átnyúló akaratra és kompromisszumra, ami ezt lehetővé tette, túlmutatva az átpolitizálás aktualitását.

Zárszó

Céljai elérésében minden állam érdekérvényesítésének meghatározó szervezetei a hírszerző és az elhárító szolgálatok, amelyek az ország döntéshozóinak irányítása mellett képesek definiálni az előttük álló feladatokat.¹¹⁰ Az elmúlt évtizedekben jól látható módon a cseh szolgálatok is megpróbálták megfelelni ennek a kihívásnak, amely szervezeti, feladatrendszeri, törvényi és strukturális változásokat hozott számukra. A folyamat nyitott, hiszen a nemzetbiztonsági szférának folyamatosan alkalmazkodnia kell a bel- és külpolitikai folyamatokhoz és a technikai változásokhoz, megtartva és kiigazítva a szigorúan szabályozott jogi kereteket a szükséges szabad mozgástér mellett, párhuzamosan erősítve a társadalomtól elvárt transzparenciát.

Felhasznált irodalom

- BAČE, Petr (2022): *Právní rámeček a kontrola činnosti zpravodajských služeb v České republice* (A titkosszolgálatok jogi keretei és ellenőrzése a Cseh Köztársaságban). Praha: Policejní Akademie České Republiky. Online: https://theses.cz/id/ouisdo/h_sluzeb_v_Ceske_republice.pdf
- BÉRES János szerk. (2018): *Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok*. [H. n.]: Zrínyi. Online: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/kiadvanyok/05_Kulfoldi_nb.pdf
- BEZDĚK, Tomáš (2016): *Postavení a činnost zpravodajských služeb v České republice (právní aspekty)*. [A nemzetbiztonsági szolgálatok helyzete és tevékenysége a Cseh Köztársaságban (jogi szempontok)]. Praha: Univerzita Karlova Právnická fakulta. Online: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/78693/DPTX_2014_1_11220_0_322044_0_156970.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁰⁸ 2020 novemberében az állami szféra második legelismertebb szóvivője lett, míg 2021-ben az év PR-személyének választották. Lásd: www.bis.cz/aktuality/mluvci-bis-sticha-je-osobnosti-pr-2021-8a1a4f6c.html

¹⁰⁹ Lásd: www.bis.cz/aktuality/mluvci-bis-sticha-je-druhy-v-ankete-mluvci-roku-2020-742864bd.html

¹¹⁰ DÁVID 2017.

- CIBULKA, Jan (2020): Zákon o vojenském zpravodajství míří do sněmovny, kritici se bojí o soukromí i bezpečnost sítí. (A VZ-ről szóló törvény a Képviselőház elé kerül, a kritikusok a magánélet és a hálózat biztonságát féltik.) *iROZHLAS*, 2020. május 31. Online: www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/rozvedka-zakon-odposlech-soukromi-kyberneticka-bezpecnost-ransomware-viry_2005311505_cib
- ČTK (2023): Fiala ocenil informace od ÚZSI, vláda chystá pro rozvedku vlastní zákon. ČT24, 2023. március 31. Online: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/fiala-ocenil-informace-od-uzsi-vlada-chysta-pro-rozvedku-vlastni-zakon-7750>
- DÁVID Ferenc (2017): *Nemzetbiztonság és szervezetrendszer*. Budapest: Nemzeti Közzolgálati Egyetem. Online: www.uni-nke.hu/document/uni-nke-hu/david-ferenc-nemzetbiztonsag-es-szervezetrendszer-1.original.pdf
- GRUNTOVÁ, Kateřina (2022): Ministerstvo vnitra chystá zákon o ÚZSI. (A belügyminisztérium törvényt készít elő az ÚZSI-ról.) *iROZHLAS*, 2022. szeptember 20. Online: www.irozhlas.cz/zpravy-domov/uzsi-petr-mlejnek-ministerstvo-vnitra-zakon-vit-rakusan-petr-zeman_2209200500_gut
- JÁVOR Endre (2009): A nemzetbiztonsági szolgálatok társadalmi megítélése, támogatottsága, a média szerepe a társadalom véleményalkotásának formálásában. *Felderítő Szemle*, 8(2), 61–69. Online: www.knbsz.gov.hu/hu/letoltes/fsz/2009-2.pdf
- LANGPAUL, Martin (2014/2015): *Působnost a činnost zpravodajských služeb ČR*. (A cseh nemzetbiztonsági szolgálatok hatásköre és tevékenysége). Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Online: https://is.muni.cz/th/jf8qo/Langpaul_Martin_-_Pusobnost_a_cinnost_zpravodajskych_sluzeb_CR.pdf
- MICHÁLEK, Luděk et al. (2021): *Zpravodajské služby a zpravodajská činnost*. Praha: Wolters Kluwer.
- POKORNÝ, Ladislav (2013): *Kontrola zpravodajských služeb České republiky*. (A Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatainak ellenőrzése) Online: https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/4-2013/kontrola_zpravodajskych_sluzeb_ceske_republiky.pdf
- Státní rozpočet 2024 v kostce*. (2024. évi állami költségvetés röviden) Online: www.mfcr.cz/assets/attachments/2024-03-26_Statni-rozpocet-2024-v-kostce_v02.pdf

Jogi források

- 1/1993 Sb., Ústava České republiky: 1/1993. számú törvény, a Cseh Köztársaság Alkotmánya
- Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 19. října 2021 č. 41 ke zřízení funkce koordinátora agendy členění hybridnímu působení a Odborné pracovní skupiny Bezpečnostní rady státu pro členění hybridnímu působení: Nemzetbiztonsági Tanács 2021. október 19-én kelt 41. számú határozata a hibrid fellépések elleni küzdelem koordinátori pozíciójának és az Nemzetbiztonsági Tanács hibrid fellépés elleni szakértői munkacsoportjának létrehozásáról
- Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 1. února 2022 č. 3 ke zřízení Odborné pracovní skupiny Bezpečnostní rady státu pro pandemii: Nemzetbiztonsági Tanács 2022. február 1-jei 3. számú határozata a Nemzetbiztonsági Tanács Pandémiával foglalkozó Szakértői Munkacsoportjának létrehozásáról

- Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 6. června 2005 č. 54 ke Standardizaci a Statutu Společné zpravodajské skupiny: Nemzetbiztonsági Tanács 2005. június 6-án kelt 54. számú rendelete a közös nemzetbiztonsági csoport egységesítéséről és alapszabályáról
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky: A Cseh Nemzeti Tanács Elnökségének 2/1993. sz. határozata az Alapjogicharta a Cseh Köztársaság alkotmányos rendjének részeként történő kihirdetéséről
- Usnesení Vlády České Republiky ze dne 21. prosince 2022 č. 1078 o vytvoření funkce poradce pro národní bezpečnost: A Cseh Köztársaság kormányának 1078. sz. határozata (2022. december 21.) a nemzetbiztonsági tanácsadói tisztség létrehozásáról
- Usnesení Vlády České Republiky ze dne 3. ledna 2024 č. 9 k návrhu úprav Statutu Bezpečnostní rady státu a statutů stálých pracovních výborů Bezpečnostní rady státu: A Cseh Köztársaság kormányának 2024. január 3-i 9. számú határozata az Nemzetbiztonsági Tanács alapokmányának és a Nemzetbiztonsági Tanács állandó munkabizottságai alapszabályának módosítására irányuló javaslatról
- Zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky: 110/1998. számú törvény a Cseh Köztársaság biztonságáról
- Zákon č. 150/2021 Sb. o Vojenském zpravodajství: 150/2021. számú törvény a Katonai Hírszerzésről
- Zákon č. 153/1994 Sb. o zpravodajských službách České republiky: 153/1994 számú törvény a Cseh Köztársaság nemzetbiztonsági szolgálatairól
- Zákon č. 154/1994 Sb. o bezpečnostní informační službě: 154/1994. számú törvény a Biztonsági Információs Szolgálatról
- Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů: 221/1999. számú törvény a hivatásos katonáról
- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce: 262/2006. számú törvény a munka törvénykönyvéről
- Zákon č. 289/2005 Sb. o Vojenském zpravodajství: 289/2005. számú törvény a Katonai Hírszerzésről
- Zákon č. 325/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 153/1994 Sb., o zpravodajských službách České republiky: 325/2017. számú törvény, amely módosítja a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 153/1994. számú törvényt
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů: 361/2003 számú törvény a biztonsági szolgálatok munkatársainak szolgálati viszonyáról
- Zákon č. 412/2005 Sb. o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti: 412/2005. számú törvény a minősített adatok védelméről és a biztonsági ellenőrzésről
- Zákon č. 45/2016 Sb. Zákon o službě vojáků v záloze: 45/2016. számú törvény az önkéntes tartalékos szolgálati viszonyról
- Zákon č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě: 499/2004. sz. törvény a levéltárakról és az iratkezelésről